

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
  - hehtaariperusteinen varausmaksu
  - varausajan lyhentäminen
  - varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
  - varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

Varausjärjestelmä kertoo jo heti, mistä on kyse kaivostoiminnassa. Alue voidaan varata ilman minkäänlaista asianosaisten vaikutusmahdollisuutta. Varatun alueen soveltuvuutta kaivostoimintaan ei tarkastella. Varsinkin viime vuosina on koettu ennennäkemätön ryntäys Suomen Lappiin. Kansainvälinen pörssi-yhtiö voi Geologisen tutkimuskeskuksen karttoja tutkittuaan tehdä varauksen pelkällä ilmoituksella. Siitä hetkestä lähtien alueen asukkaiden on varauduttava oman elinpiirinsä muutoksiin ja niiden vaikutuksiin omassa elämässään.

Mikäli varauskäytäntöä aiotaan jatkaa, varausajan on oltava korkeintaan yksi vuosi, ja siitä on varauduttava myös maksamaan. Pidämme hyvänä sitä, että varausten koon kasvaessa myös hehtaarikohtainen maksu nousee, jolloin varausta ei tehdä tarpeettoman suureksi.

Pelkkä varaus aiheuttaa lähialueilla ylimääräistä huolta, vaikkei kaivostoiminta koskaan alkaisikaan. Kaivoksia ei tule avata luonnoilta arvokkaille alueille tai niiden tuntumaan, eivätkä ne saa uhata ekosysteemien toimintaa. Kaivoksia ei saa sijoittaa suojelualueille tai muille luonnoilta arvokkaille alueille, eikä niin lähelle suojelualueita, että ne haittaavat suojelutavoitteiden toteutumista.

Luontoarvoalueita ovat:

- 1) Valtion luonnonsuojelualueet

- 2) UNESCO:n biosfäärialueet sekä luonto- ja maailmanperintökohteet
- 3) Natura-alueet
- 4) Erämaa-alueet
- 5) Yksityiset luonnonsuojelualueet
- 6) Maisema-alueet

Malminetsintä erityisillä luontoarvoalueilla tulee ensisijaisesti kieltää. Vaikutuksissa ja niiden suojaetäisyyksissä on huomioitava melun, saastuneiden vesien ja jätteiden vaikutukset ja leviämiset myös pitkien aikojen kuluessa. Melua aiheuttavat työt tulee kieltää pesimäaikaan lintujen pesimäalueilla.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

Kaivostoiminnalle rajat -kansalaisaloitteen keskustelussa eduskunnassa nostettiin esille monia ympäristönsuojeluun liittyviä kysymyksiä ja huolenaiheita. Keskustelun päätteeksi saimme kuulla, että kaivoslaki on elinkeinolaki. Ikään kuin ympäristöasiat eivät silloin olisi olennaisia.

Luonnonsuojelulaki ja ympäristönsuojelulaki antavat mahdollisuuden EU:n ympäristölainsäädännön kulmakiven eli varovaisuusperiaatteen noudattamiseen: luonnonsuojelulaki antaessaan suojaa monimuotoisuudelle ja pyrkiessään pysäyttämään luontokadon, ympäristönsuojelulaki pyrkiessään estämään ympäristön pilaantumisen.

Kaivoslaki on ristiriidassa näiden kahden lain kanssa muun muassa antaessaan kaivostoiminnan harjoittajalle mahdollisuuden tehdä varaus jopa luonnonsuojelualueella ja ilman edeltäviä lupakäsittelyitä.

Ministeriön lakiehdotuksessa kuntien vaikutusmahdollisuuksia heikennetään yleisen edun nimessä, mutta yleistä etua ei määritellä eikä heikennystä näin ollen perustella. On myös puhuttu, että kaivostoiminta Suomessa on osa huoltovarmuutta, mutta sitäkään ei ole avattu. On huolestuttavaa, että asioista ei ole keskusteltu julkisesti.

Lakien soveltamisalojen rajat eivät ole selvät. Suurin ongelma kaivoslakiluonnoksessa on, että se ei yksiselitteisesti kiellä malminetsintää ja kaivosvarauksia luonnonsuojelualueilla ja muilla arvokkailla luonnonalueilla. Luonnonsuojelulakiin on viittaus, mutta laki ei ole tällä hetkellä valmis. Kaivoslaissa tulisi selkeämmin määrittää alueet, jotka rajataan kaivostoiminnan ulkopuolelle, ja näihin alueisiin tulee sisällyttää kaikki luonnonsuojelualueet sekä saamelaisten kotiseutualueet. Lupaviranomaiselle ei tule jättää mahdollisuutta antaa poikkeuslupaa malminetsinnälle tai kaivostoiminnalle luonnonsuojelualueilla tai muilla arvokkailla luonnonalueilla. Lupien haun selkeyttämiseksi ja niiden

käsittelyn nopeuttamiseksi ympäristönsuojelulaki ja luonnonsuojelulaki tulisivat olla ensisijaisia. Malminetsintälupien ja kaivoslupien tulisi olla aina sidottuja ympäristölupiin niin, että ympäristöluvan tulee olla myönnetty ennen muita lupia.

Laissa tulisi selkeämmin huomioida maanomistajien oikeudet. Maanomistajien oikeuksista tulisi säätää niin, että etsintäalueen maanomistajista malminetsinnän hyväksyviä täytyy olla yli 90 prosenttia. Tämän tulisi olla edellytys luvan saamiselle heti ensimmäisessä malminetsintäluvan prosessissa – ei vasta 10 vuotta jatkuneen malminetsintäprosessin jälkeen, kuten nyt kaivoslain luonnoksessa ehdotetaan. Malminetsintäluvan jatkaminen valtioneuvoston päätöksellä tilanteissa, joissa maanomistajat sitä vastustavat, tulee estää.

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

Luonnonsuojelulain mukaisella lupamenettelyllä voidaan taata luonnonsuojelun jatkuminen arvokkailla Natura 2000 -alueilla ja vähentää epävarmuutta lähiluonnon monimuotoisuuden jatkumisesta ja virkistys- sekä hyötykäytöstä.

Tällä hetkellä kunnassamme vireillä oleva kaivoshankkeen osayleiskaava edellyttää luonnonsuojelijoiden asiaan puuttumista, sillä kyseessä on luonnonsuojelualue. Myöskin päättäjien suhtautuminen suunnitellun kaivoksen perustamiseen on myönteinen ilman, että harkintavaiheessa otetaan huomioon kaikkia kaivostoimintaan liittyviä ympäristöuhkia, kuten runsas uraanipitoisuus. Kaikki maanomistajat eivät hyväksy maillaan malminetsintäyhtiön toimia, joita sillä on lupa tehdä pelkästään niistä ilmoittamalla.

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Asianosaiskunnat laittavat vireille näillä näkymin omat osayleiskaavansa, jotka sitten vaihemaakuntakaavassa yhdistetään. Kuntien intressit voivat olla erilaiset, joten sovittavaa on.

Vesivaikutukset sekä liikenne-, melu-, pöly-, tärinä- ja hajuhaitat voivat merkittävästi heikentää kaivosten lähellä asuvien ihmisten hyvinvointia ja alueen muiden elinkeinojen toimintamahdollisuuksia alueella. Kaivostoiminnan on lähialueen asukkaiden ohella kunnioitettava alueen virkistystoimintaa ja muita elinkeinoja. Joillekin alueille kaivostoiminta ei sovi ollenkaan. Kunnalla tulee olla selkeä veto-oikeus kaivoslupaprosesseissa. Lisäksi suunnitellun hankkeen vaikutusalueella olevien ympäryskuntien aidot vaikutusmahdollisuudet täytyy kirjata selkeästi lakiin.

Kunnalla tulee olla selkeä veto-oikeus myös malminetsintälupaprosesseissa. Hallituksen esityksessä kaivoslaiksi kunnan vastustaminen voi tällä hetkellä perustua vain malminetsinnän suoriin olennaisiin vaikutuksiin, eikä suunnitellun kaivostoiminnan vaikutuksiin. Tämä kirjaus tulee muuttaa, niin, että kunnilla on mahdollisuus aidosti vaikuttaa malminetsinnän lupaprosesseihin.

Vuosikausia ilman paikallisten hyväksyntää jatkuvat malminetsintäluvat aiheuttavat merkittäviä haittoja. Ne voivat esimerkiksi laskea alueen matkailuelinkeinojen elinvoimaa ja vaikuttaa siihen, kuinka paljon matkailu työllistää jatkossa paikkakunnan asukkaita. Asetelma on sekä kuntatalouden että kansantalouden kannalta ongelmallinen matkailun työllistäessä kaivosteollisuuteen verrattuna kotimaassa arviolta yli kymmenkertaisen määrän ihmisiä. Suomessa on myös konkreettista näyttöä siitä, että malminetsintäluvat lamauttavat tonttikauppoja ja muiden elinkeinojen investointeja alueelle. Tällaisia edellä mainittuja malminetsinnän vaikutuksia ei yksinkertaisesti voida sulkea kaivoslaissa viranomaisen lupaharkinnan ulkopuolelle.

Malminetsinnän luvan myöntämisen edellytyksiä tulee muuttaa niin, että kunnalla on uudessa kaivoslaissa selkeä oikeus kieltää malminetsintä alueellaan. Malminetsintä lupaa ei voida myöntää, jos esimerkiksi sen aiheuttamat mainehaitat ovat kunnan ja/tai muiden alueen elinkeinojen mukaan merkittäviä.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Vakuuksien määräämisen lähtökohdaksi otettava ympäristölupa, jonka tulee käsitellä kaivannaisjäteasetuksen, kaivannaisjätedirektiivin, vesipuitedirektiivin ja pohjavesidirektiivin mukaisesti myös kaivannaisjätteiden pitkäaikaiset vaikutukset.

Vakuuksia voidaan tarkastella kaivostoiminnan edetessä vuosittain. Lähtökohtaisesti kaivos ei saa aiheuttaa mitään lainvastaisia haittoja, ei ympäristönsuojelulain, vesilain, kaivannaisjäte- eikä jätelainsäädännön vastaisia haittoja.

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan
- ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden

Saamelaisten asuma-alue tulisi rajata kaivostoiminnan ulkopuolelle, kunnes maa- ja vesioikeudet on selvitetty ILO 169 -sopimuksen ratifioimisen edellyttämällä tavalla.

Toissijaisesti, malminetsinnällä ja kaivostoiminnalla tulee olla saamelaisten ja paliskuntien suostumus.

Suostumuksen tulee perustua asianosaisille toimitettuun kattavaan ja tieteellisesti pätevään tutkimustietoon malminetsinnän ja kaivostoiminnan vaikutuksista. Malminetsinnän vaikutusten selvitykset tulee tehdä kaikkien paliskuntien alueella.

Kaivoshankkeet vaarantavat saamelaisten luontaiselinkeinoihin perustuvan elämäntavan tämän EU:n ainoan alkuperäiskansan kotiseutualueella.

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

- Intressivertailu tulisi tuoda kaivoslupaan vesilain tapaan.

Kun tavoitteena on sekä ympäristönsuojelun tason parantaminen että kaivosten toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen, niin ollaan tilanteessa, joka edellyttää huolellista intressien vertailua, pitkällä tähtäimellä.

- Maanomistajien vaikutusmahdollisuudet lupaprosesseihin tulee taata. Maanomistajien suostumus tulisi olla edellytys jo ensimmäiselle etsintäluvalle ja sen tulisi koskea koko mahdollisen hankkeen vaikutusalueita, suostumuksen tulisi olla saatuna malminetsintään kaikilta maanomistajilta tai vähintään 90 prosentilta alueen maanomistajista. Tällainen maanomistajien ennakkollinen suostumus malminetsintään olisi myös malminetsijän etu, koska se poistaisi osaltaan epävarmuutta malminetsinnän jatkosta jo ennen seuraavaa etsintälupaprosessia. Malminetsintä ei kuitenkaan saa perustua pelkkään maanomistajan suostumukseen, myös viranomaiskäsittely määritetään.

- Kaivokset ja niiden jätevedet eivät saa pilata vesistöjä tai vaikuttaa merkittävästi vesistöjen tai vesieliöstöjen luonnontilaan. Kaivosten ympäristölupien on oltava niin tiukkoja, että pilaaminen vältetään kokonaan. Kaivosalueilla olevien erilaisten vedenkäsittely- ja jätealaiden pohjien tulee olla huolellisesti tiivistettyjä ja eristekerrosten riittäviä. Myös prosessivedet tulee kattaa alueella liikkuvan eliöstön suojelemiseksi. Kaivosten on pyrittävä toiminnassaan suljettuihin kiertoihin. Mikäli näihin parannuksiin ei pystytä, kaivostoimintaa ei pidä aloittaa. Kaivoslupia ei tule myöntää pohjavesialueiden läheisyyteen tai vedenjakajalle.

Laivamaa Saara

Piippola Seija
Ylitornion - Pellon Luonto ry